

RAAD
VAN ADVIES

Jaarverslag 2023

Weerbaarheid, Veerkracht en Autonomie

INHOUD

Voorwoord	3
1. Weerbaarheid, veerkracht en autonomie	5
2. Staat van de Raad	11
Onafhankelijkheid Raad van Advies	11
Samenstelling en zittingsperiode	13
Overige functies	14
Vergaderingen	15
Commissie versterking democratisch bestel	15
Secretarissenoverleg	15
Koninkrijksradenoverleg	16
Overige externe contacten	16
Uitvoering landspakket	17
3. Het Wetenschappelijk Bureau	18
Invoering van een nieuw Organisatie- en Formatieplan voor het Wetenschappelijk Bureau	18
Prestatiemanagement	19
Wetgevingsoverleg	19
4. Advisering	20
Instroom	20
Behandeling	20
Behandeltermijn bij advisering	21
Dicta in 2023	22
Overzicht van ontwerpen waarover in 2023 advies is uitgebracht	24
Enkele cijfers van 2023	27
Samenstelling Raad van Advies 1986-2023	28
Colofon	29

VOORWOORD

Bij de aanvang van het jaar werden het geduld en het doorzettingsvermogen van de Raad eindelijk, na bijna 20 jaar, beloond met de inwerkingtreding van de nieuwe Landsverordening Raad van Advies op 1 januari 2023. Deze lang verwachte vernieuwing was niet alleen voor de Raad een mijlpaal - de randvoorwaarden voor de onafhankelijkheid en zelfstandigheid werden hiermee verder versterkt - maar ook voor onze rechtstaat. Hiermee werd een belangrijke bijdrage geleverd aan de *checks and balances* die voor een goed functionerende democratie onontbeerlijk zijn.

Het werken aan een goed functionerende democratie is een continu proces dat waakzaamheid en rolvastheid van alle actoren in dit proces vereist. Met het thema van ons jaarverslag van 2023 dat de titel 'Weerbaarheid, veerkracht en autonomie' draagt hopen we de lezer wat '*food for thought*' te geven. De eerste twee begrippen lijken een tegenstrijdigheid op te leveren met het laatste, echter uit het verslag zal blijken dat er juist ruimte bestaat voor deze factoren om gezamenlijk de Arubaanse samenleving te tillen naar een nieuw, gewenste maar ook noodzakelijk hoger niveau.

Immers de COVID-pandemie heeft ons geleerd dat snel aan de weerbaarheid en veerkracht van vooral onze economie moet worden gewerkt. Het algemeen besef dat toentertijd bestond, leidde tot snelle eerste reacties van overheid, die in verschillende plannen en ideeën werden neergelegd. Het robuuste herstel van de Arubaanse economie, gegrond op de terugkeer van het toerisme en dan ook nog naar hogere niveaus dan voor de pandemie, heeft de eerder door de Raad gemanifesteerde vrees evenwel verwezenlijkt. Immers van de goed bedoelde en bedachte plannen kan niet gezegd worden dat deze, althans significant, zijn geconcretiseerd.

Het lijkt erop dat met het wegvallen van de financiële druk de focus zich heeft verplaatst naar discussies over een vermeende aantasting van de autonomie vanwege de door Nederland gestelde eisen voor wat betreft de uitvoering van eerder tussen de landen gemaakte afspraken. De door de verkiezingen in Nederland teweeggebrachte wijziging in het Nederlandse politieke landschap lijkt ook een rol te spelen ten aanzien van de urgentie die eerder leek te bestaan in de uitvoering van de verschillende plannen om de situatie op Aruba op vele terreinen eindelijk aan te pakken en te verbeteren.

Los van het feit dat wereldwijd door samenwerkingen en vaak economische integratie het begrip autonomie in zuivere zin steeds minder voorkomt, lijkt deze kwestie meer een politieke discussie die het volk niet echt lijkt aan te spreken. De gemiddelde burger is meer geïnteresseerd in onderwerpen als diversificatie van de Arubaanse economie, verbeteringen van de infrastructuur, het onderwijs, voorzieningen e.d. Ook het land als geheel staat voor uitdagingen zoals de al uit de hand gelopen problematiek van afvalwaterzuivering, tekort aan personeel in de horeca terwijl er juist volop meer hotels gebouwd worden en het dramatisch tekort aan woningen voor de lokale bevolking. De versnelde vergrijzing van de bevolking en sociale problematiek die vooral onder de jeugd speelt, behoren ook tot de zorgen die het volk bezighouden in tegenstelling tot een abstracte discussie over autonomie. Het is daarom belangrijk om de pijlen weer te richten op de doelstellingen die door de pandemie zuiver in het vizier leken te liggen. Het is ook deze discussie die in dit jaarverslag aan de orde wordt gesteld.

Opvallend was dat in het jaar 2023 minder wetsvoorstellen aan de Raad zijn voorgelegd dan in voorgaande jaren. Vooral het einde van het jaar was, in tegenstelling tot hetgeen haast gebruikelijk is, bijzonder stil op het gebied van wetgeving. Wellicht zal dat in 2024 wijzigen vanwege de vele beleidsuitvoeringen die aangekondigd zijn. De Raad ziet het met belangstelling en vertrouwen tegemoet.

Voor een overzicht van het wetgevingsaanbod en de werkzaamheden van de Raad en het Wetenschappelijk Bureau verwijs ik u graag naar het jaarverslag en wens u veel lees- en denkplezier toe.

Oranjestad, februari 2024
mr. D.G. Kock
Voorzitter

Toen de wereld in maart 2020 plotseling geconfronteerd werd met een pandemie van ongekeerde omvang werd het glashelder hoe uiterst kwetsbaar en fragiel onze economieën en daarmee onze samenlevingen zijn. Aruba ondervond de gevolgen van de nagenoeg volledige afhankelijkheid van het toerisme. Door de enorme terugloop van het toerisme daalden de overheidsontvangsten in 2020 met meer dan 24% ten opzichte van 2019.¹

Nog tijdens de pandemie kwam met raadpleging van een groot aantal stakeholders het nationaal rapport *Repositioning our sails: Aruba's Mission Driven Model for Economic Recovery & Resilience*, tot stand. Vriend en vijand was het erover eens dat de eigen weerbaarheid en veerkracht (*resilience*) vergroot moesten worden en de afhankelijkheid van het toerisme (als meest voorname economische pilaar) moest worden verminderd. Er bestond grote eensgezindheid over de noodzaak hervormingen door te voeren om de impact van eventuele toekomstige onvoorziene gebeurtenissen zoveel mogelijk te mitigeren.

Nederland schoot de Caribische landen te hulp met noodhulp. Daarnaast werden de zogenaamde COVID-leningen en leningen om aan Aruba's buitenlandse schuldverplichtingen te voldoen, verstrekt. Dit laatste met de voorwaarde dat de in Den Haag voorbereide consensusrijks wetten tot stand gebracht zouden worden. Hoewel dit tot de nodige discussies tussen de landen aan weerszijden van de oceaan leidde, was de Raad eind 2021 optimistisch gestemd en besteedden wij in ons jaarverslag 2021 speciale aandacht aan de uitdagingen en kansen die de twee voorstellen van rijks wet, te weten het

voorstel van rijks wet Caribisch Orgaan voor Hervorming en Ontwikkeling (Rw COHO) en het voorstel van rijks wet Aruba financieel toezicht (RAft), met zich meebrachten.

De vraag in hoeverre en op welke manier de voorstellen als katalysator konden dienen om hervormingen die reeds decennia op zich doen wachten, nu daadwerkelijk door te voeren stond hierbij centraal. De Raad sprak eind 2021 de oprechte hoop uit 'dat bestuur, volksvertegenwoordiging en stakeholders (zowel binnen als buiten de overheid) de uitdagingen waar Aruba mee kampt niet alleen zullen onderkennen, maar ook de kansen zullen pakken om een nieuwe weg in te slaan om deze het hoofd te kunnen bieden.'²

Nu, twee jaar later, staat de Raad aan het begin van een nieuw jaar stil bij de vraag in hoeverre de geboden kansen ook echt benut zijn en zo ja, hoe de weerbaarheid en veerkracht van de economie en samenleving verbeterd zijn. Helaas is de Raad thans veel minder optimistisch gestemd dan twee jaar geleden. Kijken we naar ons eigen werkterrein, dan heeft dit te maken met de wetsontwerpen die ons de afgelopen twee jaar zijn aangeboden, maar ook met de ontwerpen die ons nog niet zijn aangeboden. Kijken wij wat breder, dan heeft het ook te maken met het stagnerende effect dat de discussie over de terugbetaling van de COVID-leningen (tegen welke rente en tegen welke voorwaarden) op de besluitvorming en daarmee bestuur en wetgeving heeft. Waar twee jaar geleden 'weerbaarheid' en 'veerkracht' de boventoon voerden, beheerste het afgelopen jaar het begrip autonomie (wederom) de discussie. De vraag die ons thans bezighoudt is hoe we

¹ Bron: Uitvoeringsrapportage 4^e kwartaal 2019 Land Aruba, d.d. 9 februari 2020, p. 7 en Uitvoeringsrapportage 4^e kwartaal 2020 Land Aruba, d.d. 17 februari 2021, p. 7.

² Jaarverslag Raad van Advies 2021, p. 14.

in het belang van ons land en van toekomstige generaties deze waarden in een juiste verhouding tot elkaar moeten zien.

Weerbaarheid en Veerkracht

In het algemeen kan gesteld worden dat de langetermijnagenda ter verhoging van de weerbaarheid en veerkracht van ons land in grote lijnen bekend is; naast de aanbevelingen in het reeds genoemde *Repositioning our Sails Report*, staan volgens de regering ook de realisering van de *UN Sustainable Development Goals* centraal in het regeringsbeleid en wordt in samenwerking met Nederland gewerkt aan de uitvoering van de afspraken zoals neergelegd in het *Landspakket Nederland - Aruba*. Zoals bekend ondertekende Nederland eind 2020 met alle drie de Caribische landen de zogenaamde Landspakketten. Deze werden in april 2023 uiteindelijk juridisch verankerd in de onderlinge regeling samenwerking bij hervormingen (AB 2023, no. 17). Deze hervormingen hebben als doel een bijdrage te leveren aan de weerbaarheid en veerkracht van de economie en samenleving. Al deze trajecten geven handvatten om de weerbaarheid op termijn te vergroten. Ook kennen zij monitoringsmechanismen op nationaal niveau. Zo wordt in het voorwoord bij de uitvoeringsagenda van het Landspakket Nederland - Aruba gesteld dat 'sinds het tekenen van de onderlinge regeling een breed pakket aan hervormingen en investeringen' op gang gekomen is. Maar in hoeverre worden de doelstellingen ook daadwerkelijk gereflecteerd in de wetsontwerpen die de Raad de afgelopen twee jaar zijn aangeboden? Leveren zij een bijdrage aan de zo noodzakelijk geachte verhoging van de veerkracht van de economie en de weerbaarheid van de samenleving?

Economie

Ondanks een krachtig herstel van het toerisme in de afgelopen twee jaar, heeft de Raad in zijn advisering gewezen op enkele ontwikkelingen die tot een meer genuanceerd beeld noodzaken. Met name bij de advisering over de nieuwe fiscale wetgeving en over 's Lands begroting is stil gestaan bij de financiële en economische implicaties van de voorgestelde en inmiddels grotendeels doorgevoerde wijzigingen. Zo constateren wij dat de economie van Aruba méér in plaats van minder afhankelijk is geworden van het toerisme. Hoewel het bbp voor 2024 ten opzichte van 2019 toe zal nemen met 12,3%, stijgen de ontvangsten uit het toerisme tot een bedrag dat 35,5% hoger is dan in 2019. De groei van het toerisme is hiermee bijna drie keer zo hoog als die van het bbp, waardoor het aandeel van het toerisme in het bbp alleen maar toe lijkt te nemen. In onze advisering bij de ontwerp-Landsbegroting 2024 hebben wij gewezen op de economische risico's en implicaties van deze ontwikkeling. De Raad overwoog als volgt:

'De aanhoudende hoge inflatie kan voor het dienstjaar 2024 verstorende effecten hebben op de groei van de economie. De internationaal nog steeds stijgende prijzen werken via de invoer van goederen door in het prijsniveau in Aruba waardoor zowel de binnenlandse consument als de toerist met deze geïmporteerde inflatie in Aruba geconfronteerd wordt. Daarnaast neemt het risico voor de Arubaanse economie toe door een steeds toenemende afhankelijkheid van het toerisme. Verstoringen op de toeristische markt - als gevolg van bijvoorbeeld afnemende groei in de economieën van de afzetlanden of veranderende concurrentieverhoudingen - zullen hierdoor sterk doorwerken in de Arubaanse economie.³ Tevens kan er een rem op de economische groei ontstaan door bestaande tekorten op de arbeidsmarkt en de gevolgen daarvan, zoals hogere lonen met een hogere cost-of-doing-business in Aruba tot gevolg.⁴

³ IMF (2023) *Kingdom of the Netherlands - Aruba: 2023 Article IV Consultation discussions - press release; and staff report*, p. 8. Het IMF concludeert dat - naast schokken in het toerisme - de Arubaanse economie ook gevoelig is voor schokken in wereldwijde financiële omstandigheden, de economische groei in de Verenigde Staten en wereldwijde olieprijsen.

⁴ DEZHI (2023) *Economic Outlook 2023-2024 May 2023*, p. 26 - 27.

Tabel 1: Ontwikkeling export toerisme en bbp⁵

(Bedragen in Afl. milj.)	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Export toerisme	3.749	1.915	3.179	4.415	4.865	5.081
Bbp	6.080	4.784	5.319	5.927	6.526	6.828
Ratio export toerisme : bbp ⁶	0,62	0,40	0,60	0,74	0,75	0,74

Deze ontwikkeling strookt niet met de plannen van de regering om de economie te diversifiëren en de economische risico's te mitigeren, zoals opgenomen in meerdere rapporten die de afgelopen jaren – ten tijde van de COVID-19-pandemie of daarna – door de regering zijn gepresenteerd. Daarnaast is er weinig sprake van verduurzaming van de enige economische pilaar, het toerisme, nemen de schadelijke effecten ervan voor natuur en milieu toe, vindt er een steeds grotere verzadiging van de toerismemarkt plaats en laat de handhaving van de regulering ervan te wensen over.

Ook heeft de Raad in zijn advisering (bij onder andere de fiscale wetgeving) herhaaldelijk de vrees geuit dat het palet aan fiscale maatregelen niet alleen direct en indirect zal doorwerken in het prijsniveau in Aruba, maar dat Aruba hierdoor ook minder aantrekkelijk zal worden voor investeerders. Niet alleen de doorwerking in de internationale concurrentiepositie van het toeristisch product van Aruba baart ons zorgen, maar vooral ook het negatieve effect op de koopkrachtontwikkeling van burgers.

Samenleving

Naast de weerbaarheid van de economie staat ook de weerbaarheid van

huishoudens in Aruba onder druk. Er lijkt te weinig aandacht te zijn voor de bestaanszekerheid en financiële zelfredzaamheid van burgers, waarvan een groot deel niet in staat is om de juiste keuzes te maken of niet in een situatie verkeert om überhaupt keuzes te kunnen maken. De groei van de economie lijkt niet in verhouding te staan tot de ontwikkeling van de financiële situatie van de mensen in het Land, en dan vooral degenen aan de onderkant van de samenleving.

Hierin spelen meerdere factoren een rol. Ten eerste is er sprake van een aanzienlijke inflatie die maar voort lijkt te duren. Het gemiddeld prijsniveau ligt vanaf december 2021 boven het pre-COVID niveau en ligt inmiddels 8% hoger dan dit niveau.⁷ Hieraan liggen niet alleen verschillende exogene (internationale) oorzaken aan ten grondslag, maar bijvoorbeeld ook belastingverhogingen (zoals de verhoging van de BBO met 1%-punt en de introductie van de heffing van BBO/BAVP en BAZV bij de invoer van goederen).

Uit recente cijfers van het CBS Aruba blijkt dat het bestaansminimum⁸ voor een eenpersoonshuishouden in juli 2023 Afl. 2.540 bedraagt. Het minimumloon op Aruba ligt hier Afl. 647 onder. Dit verschil is het hoogst gemeten verschil over een periode van zes jaar voor de maand juli.⁹

⁵ Zowel de cijfers van de export toerisme (p. 13) als van het bbp (p. 11) zijn afkomstig uit de Economic Outlook 2023-2024 van de DEZHI.

⁶ Hoe hoger het cijfer van deze ratio is, des te sterker de indicatie van een grotere afhankelijkheid van het toerisme voor het bbp.

⁷ Zie <https://cbs.aw/wp/index.php/2019/04/26/tables-cpi/>.

⁸ Het bestaansminimum is het minimuminkomen dat noodzakelijk wordt geacht om een adequate levensstandaard te bereiken in een bepaald land. Het bestaansminimum wordt meestal bepaald door raming van de kosten van alle essentiële middelen die een gemiddelde volwassene consumeert in een maand of jaar (CBS).

⁹ CBS Consumer Price Index July 2023.

Daarnaast kwam uit een eerder onderzoek van de Centrale Bank van Aruba (CBA) naar voren dat bijna 50% van de ondervraagde huishoudens een bruto-inkomen had dat ruim onder het bestaansminimum lag.¹⁰

Uit dit onderzoek van de CBA blijkt verder dat een groot deel van de bevolking gebukt gaat onder een forse schuldenlast, mede door de COVID-crisis. Van de ongeveer 39.000 huishoudens op Aruba hebben slechts 7.100 huishoudens (18,2%) een stabiele of gezonde positie. Bijna de helft van alle huishoudens (47,6%) ziet meer dan de helft van zijn inkomen opgaan aan het afbetalen van schulden. Drie op de tien huishoudens besteedt gemiddeld per maand meer dan dat ze verdienen en meer dan de helft van deze huishoudens ziet zijn volledige inkomen opgaan aan het afbetalen van schulden.

De vier genoemde factoren hierboven betekenen in combinatie met elkaar een uitzichtloze situatie voor een groot deel van de bevolking. Indien iemand onvoldoende inkomen kan verdienen om te kunnen voorzien in zijn eigen levensbehoeften, geld moet lenen waardoor zijn schuldenlast toeneemt en de maandelijkse afbetalingen voor deze schulden in de toekomst alleen maar stijgen, zal in combinatie met een alsmaar stijgend prijspeil van goederen en diensten de situatie uitzichtloos worden, met alle sociale en maatschappelijke negatieve gevolgen van dien.

Autonomie in balans/in perspectief

Ook op macro-niveau zijn wij in een situatie beland van een hoge financieringsbehoefte om aflossingen te kunnen betalen. De overheidsschuld bedroeg in 2022 Afl. 5,7 miljard, ruim 32%

meer dan in 2019.¹¹ De komende jaren zal dan ook een substantieel deel van de middelen van het Land aangewend moeten worden om de rentelasten te betalen en zullen bestaande leningen afgelost dan wel geherfinancierd moeten worden, waaronder de door Nederland verstrekte COVID-leningen. In de ontwerp-Landsbegroting 2024 wordt het behalen van de begrotingsnormen afhankelijk gemaakt van de afspraken met Nederland over de herfinanciering van de COVID-leningen.¹² Hierbij ging de regering uit van het voor Aruba meest gunstige scenario, terwijl Nederland zich op het standpunt stelde en stelt dat een gunstig rentepercentage alleen wordt toegekend indien afspraken met betrekking tot het financieel toezicht zijn vastgelegd in een rijkswet.¹³

Half juli 2023 werd van regeringszijde met grote spoed een wijziging van de Landsverordening Aruba financieel toezicht (LAft) aangeboden. De Raad zette grote vraagtekens bij de noodzaak van het ontwerp, naast de reeds in het wetgevingsproces gebrachte RAft, en de realiteitswaarde van de in het ontwerp opgenomen begrotingsnormen. Deze normen komen grotendeels overeen met de begrotingsnormen, zoals deze in het voorstel-RAft zijn opgenomen. Tijdens een openbare vergadering van de Staten waarin de Minister-President de stand van zaken met betrekking tot de onderhandelingen met Nederland over de afbetaling van de COVID-schulden toelichtte, bleek echter dat onder de Statenleden onvoldoende draagvlak bestaat voor de RAft. Op 18 december 2023 werd - op de valreep - de ontwerp-Landsverordening houdende wijziging van de LAft¹⁴ unaniem door de Staten aangenomen.

¹⁰ CBA (2021), *Financial Wellbeing of Households*, p. 13.

¹¹ CBA (2023), *Annual Statistical Digest 2022*, p. 166.

¹² Ook de aan de Raad ter advisering aangeboden ontwerp-Landsbegroting 2024 is gebaseerd op de afspraken, zoals deze in het protocol, dan wel het voorstel-RAft zijn vastgelegd.

¹³ Zie Kamerbrief betreffende de toezegging 2023A03096 en aankondiging ISB voor herfinanciering, d.d. 18 juli 2023, kenmerk 2023-0000416287.

¹⁴ AB 2023 no. 67.

Het uitblijven van overeenstemming tussen Aruba en Nederland heeft erin geresulteerd dat de herfinanciering van de COVID-leningen door Nederland gepaard gaat met een hoger rentetarief dan bij overeenstemming tussen de landen mogelijk zou zijn. Dit leidt er niet alleen toe dat het voldoen aan de afgesproken begrotingsnormen gecompliceerder wordt, ook zal het de ruimte voor investeringen ter vergroting van de veerkracht en weerbaarheid verkleinen.

Van belang hierbij is dat het forse bedragen betreft. Het gehanteerde rentepercentage bij de herfinanciering van de COVID-leningen bedraagt 6,9%. In het financieel meest gunstige geval had dit indicatief 3,4% kunnen zijn.¹⁵ Hierdoor betaalt Aruba in 2024 aanzienlijk meer aan rente dan bij het gunstige rentetarief.

Wat betreft het hogere rentetarief zal in totaal - over een periode van 20 jaar - meer dan Afl. 300 miljoen extra aan rente betaald dienen te worden dan bij het gunstige rentetarief. De middelen die aangewend moeten worden om deze hogere rentelasten te betalen kunnen zodoende, zowel op de korte als op de lange termijn, niet ingezet worden voor noodzakelijke en gewenste investeringen in bijvoorbeeld het onderwijs, de (ouderen)zorg¹⁶ en de diversificatie van de economie. Uit onderstaande gegevens (zie tabel 2) blijkt dat in de komende jaren aanzienlijke aflossings- en renteverplichtingen bestaan, uitgesplitst naar of deze aan ingezetenen of niet ingezetenen verschuldigd zijn, ongeacht de valuta waartegen die zijn uitgegeven.

Tabel 2: Overzicht bestaande aflossings- en renteverplichtingen 2024-2028¹⁷

Jaar (Bedragen in Afl. mln.)	Leningen niet ingezetenen			Leningen ingezetenen		
	Aflossing	Rente	Totaal	Aflossing	Rente	Totaal
2024	433,7	128,4	562,1	137,2	152,2	289,4
2025	329,3	122,6	451,9	267,5	145,8	413,3
2026	364,4	105,0	469,4	283,8	131,0	414,8
2027	248,1	88,8	336,9	693,0	116,5	809,5
2028	327,3	79,0	406,3	87,0	84,4	171,4
Totaal	1.702,8	523,8	2.226,6	1.468,5	629,9	2.098,4

Bron: Directie Financiën

¹⁵ Het rentepercentage van 3,4% is het rentepercentage dat Sint Maarten van Nederland aangeboden heeft gekregen voor de herfinanciering van de COVID-leningen. Zie de Kamerbrief over de stand van zaken herfinanciering COVID-leningen Aruba, Curaçao en Sint Maarten, d.d. 9 oktober 2023, kenmerk 2023-0000619699.

¹⁶ Zie ook het thema van het Jaarverslag van de Raad 2022.

¹⁷ Het betreft hier uitsluitend een overzicht van de bestaande aflossings- en renteverplichtingen, zonder dat hierbij uitgegaan is van (gedeeltelijke of volledige) herfinanciering.

De Toekomst: balanceren tussen Weerbaarheid, Veerkracht en Autonomie

De ontwerpen die de Raad post-COVID aangeboden zijn, geven geen beeld van een goed doordachte macro-economische visie waarbij een duidelijke keuze is gemaakt voor bepaalde publieke belangen. Natuurlijk zijn we amper twee jaar uit het COVID-drama, natuurlijk is hersteltijd nodig en natuurlijk zijn mensen en middelen beperkt en kan niet alles tegelijkertijd. Maar het gevaar van versnippering en verspilling van menskracht en middelen ligt constant op de loer als we niet duidelijk de lange termijn doelen in het vizier houden. Doelen die op de lange termijn de eigen weerbaarheid en veerkracht vergroten, beleidsacties die nodig zijn om de kwetsbaarheid voor externe schokken te verminderen. En indien hierbij een stukje handelingsvrijheid, wellicht tijdelijk, aan de kant geschoven wordt betekent dit

niet automatisch een aantasting van de (felbevochten) autonomie zoals dikwijls gesteld wordt. Van belang is dat constructief gebouwd wordt aan de eigen kracht om in de toekomst zelfstandiger te kunnen optreden. Door bewust te investeren in terreinen die voor onze toekomstige weerbaarheid belangrijk zijn wordt de afhankelijkheid stapje voor stapje verkleind en de autonomie versterkt. Met andere woorden: bewuste keuzes maken voor publieke belangen die strategisch zodanig significant zijn dat we hierdoor op de lange termijn beter op eigen benen kunnen staan en een reëlere inhoud en uitvoering aan het begrip autonomie kunnen geven. Daarbij acht de Raad het een gemiste kans dat niet geprobeerd wordt om structurele besluiten te komen met een zo breed mogelijk draagvlak. De uitvoerbaarheid van die besluiten wordt zo vele malen groter en op deze manier wordt ook gebruik gemaakt van alle lokale deskundigheid.

Veerkracht en autonomie zijn een lans en een schild ter bescherming en verdediging. Maar we moeten wel goed in het vizier houden om welke belangen het gaat en welke doelen zij dienen te beschermen en te verdedigen.

Ten slotte zou de Raad willen benadrukken dat het zoeken naar een balans tussen weerbaarheid en autonomie niet betekent dat de verworvenheden van het verleden verloochend worden. Maar in een constant veranderende wereld zouden wij in plaats van krampachtig achterom te kijken, hoopvol vooruit moeten kijken en keuzes moeten maken in het belang van toekomstige generaties.

May your hopes reflect your dreams, not your fears

Nelson Mandela

2. Staat van de Raad

De Raad kent een grondwettelijke basis (artikelen IV.1 tot en met IV.4 van de Staatsregeling van Aruba), die in de Landsverordening Raad van Advies 2022 nadere invulling krijgt. In de Landsverordening Raad van Advies 2022 worden naast de adviserende taken en bevoegdheden, de inrichting en de werkwijze van de Raad geregeld.

Onafhankelijkheid Raad van Advies

De Raad is de hoogste onafhankelijke adviseur van de regering en de Staten over zaken van wetgeving en bestuur. De Raad is, evenals de Algemene Rekenkamer en de Staten, een Hoog College van Staat. Dit is een in de Staatsregeling geregeld orgaan dat belast is met een eigen taak, welke onafhankelijk van de regering en de Staten wordt uitgevoerd. De hoofdtaak van de Raad is het adviseren over ontwerpen van wetgeving. Hiermee speelt de Raad een belangrijke rol in de totstandkoming van wetgevingsproducten. De Raad is hiernaast bevoegd om uit eigen beweging aan regering en Staten advies uit te brengen over aangelegenheden die naar zijn oordeel van bijzondere betekenis zijn. De regering en de Staten kunnen op hun beurt de Raad verzoeken om te adviseren over zaken die niet per definitie tot de aangelegenheden van de Raad behoren.

De Raad telt vijf leden waarvan één de voorzitter is. De Raad wordt in de uitvoering van zijn taken bijgestaan door een Wetenschappelijk Bureau, dat geleid wordt door de secretaris.

Het is van groot belang dat de Raad van Advies zijn positie als onafhankelijk adviescollege behoudt en versterkt. Dit vanwege het feit dat de waakhondfunctie die de Raad in het Arubaanse constitutionele bestel vervult, een andere context heeft dan bijvoorbeeld de Nederlandse Raad van State in het Nederlandse bestel. Aruba kent immers maar één bestuurslaag waardoor decentrale besturen geen tegenwicht kunnen bieden aan het centrale bestuur. Daarnaast is de afstand tussen de Staten en de regering in de praktijk gering, hetgeen vaak een wissel trekt op de controlerende functie van het parlement.

Het feit dat Aruba een eenkamerstelsel kent waardoor de toetsende functie van een 'senaat' ontbreekt, alsmede de afwezigheid van andere (vaste) onafhankelijke adviescolleges¹⁸ die de regering bij de voorbereiding van wetgeving zouden kunnen adviseren, draagt mede bij aan de omstandigheid dat de regering in het wetgevingsproces weinig tegenspel ondervindt. Dit komt de kwaliteit van het wetgevingsproduct veelal niet ten goede.

¹⁸ Met uitzondering van de Sociaal Economische Raad (SER).

Voorname contextuele elementen vinden hun oorsprong met name in de kleinschaligheid van de Arubaanse samenleving en het staatsbestel. In dit kader is het derhalve met het oog op de positie van de Raad in het staatsbestel, zijn rol in het wetgevingsproces en de kwaliteit van de wetgeving van belang dat wordt voorkomen dat de Raad onderhevig zou zijn aan politieke inmenging.

Naast de reeds in de Staatsregeling en de Landsverordening Raad van Advies 2022 opgenomen bepalingen ter realisering van een onafhankelijke taakuitoefening, is in 1999 gemeend om de mogelijkheid tot inmenging door de regering in de financiële huishouding van de Raad zoveel mogelijk te beperken. In dat jaar werd namelijk in de Comptabiliteits-

verordening 1989 opgenomen¹⁹ dat vaststelling van de begroting van de Raad bij afzonderlijke landsverordening plaatsvindt.

Inmiddels is een verdere versterking van de onafhankelijke positie van de Raad, zoals een verscherping van het aanbevelingsrecht van de Raad in het kader van de benoemingsprocedure voor nieuwe leden, gerealiseerd. Op 2 november 2022 is in de Openbare Vergadering no. 18 de ontwerp-landsverordening Raad van Advies 20.., waarin nadere regels gesteld worden ten aanzien van de samenstelling, inrichting en taken van de Raad van Advies, unaniem door de Staten aangenomen. De landsverordening Raad van Advies 2022 (AB 2022 no. 137) is met ingang van 1 januari 2023 in werking getreden.

¹⁹ AB 1999 no. 34.

Samenstelling en zittingsperiode

Naam	Functie	Benoeming en einde zittingsperiode
<p>mr. D.G. (David) Kock</p> 	Voorzitter	Benoemd per 6 juli 2012. Einde tweede periode: 1 maart 2027.
<p>drs. C. (Rik) Timmer</p> 	Lid	Benoemd per 1 augustus 2011. Einde tweede periode: 1 augustus 2025
<p>drs. M.M. (Marion) Agunbero</p> 	Lid	Benoemd per 6 juni 2013. Einde tweede periode: 6 juni 2027.
<p>mr. E.H.J. (Eugène) Martis</p> 	Lid	Benoemd per 1 december 2017. Einde eerste periode: 30 november 2024.
<p>mr. J.P. (Hans) Ruiter</p> 	Lid	Benoemd per 1 november 2021. Einde eerste periode: 1 november 2028.

Overige functies

In de 'Profielschets raadslidmaatschap Raad van Advies'²⁰ is als bijzondere voorwaarde gesteld dat er geen sprake mag zijn van onverenigbare (neven)functies of tegenstrijdige belangen die twijfel over de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van

het raadslid kan opwekken. Transparantie staat voorop, reden waarom alle andere functies van de leden in het jaarverslag worden opgenomen en op de website staan gepubliceerd. De andere functies van de voorzitter en de leden van de Raad zijn als volgt.

Naam	Andere functies
mr. D.G. Kock Voorzitter	<ol style="list-style-type: none"> 1. Advocaat/partner DK Legal 2. Docent arbeidsrecht aan de Universiteit van Aruba 3. Lid Raad van Appel in Tuchtzaken voor de Advocatuur voor Aruba, Bonaire en Curaçao 4. Voorzitter Stichting Herencia Aruba
drs. C. Timmer Lid	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lid van de Raad van Commissarissen van Aruba Wine and Dine Holding V.B.A. 2. Penningmeester Fundacion Preserva Malmok 3. Penningmeester van de Stichting Aruba Scholarship Foundation 4. Lid van de Raad van Commissarissen van de Arubaanse Verffabriek N.V. 5. Directeur LGS 113 Holdings V.B.A. 6. Directeur Caribel N.V.
drs. M.M. Agunbero Lid	<ol style="list-style-type: none"> 1. Directeur Pension Fund Tourism Sector Aruba Foundation 2. Procuratiehouder Nativa Holding N.V. 3. Lid van de Raad van Commissarissen Yous Investment Company B.V. 4. Voorzitter Stichting Alexandria 5. Lid van de Raad van Commissarissen Carribean Mercantile Bank N.V.
mr. E.H.J. Martis Lid	<ol style="list-style-type: none"> 1. Advocaat/kantoorpartner Brown Advocaten 2. Curator Universiteit van Aruba 3. Directeur Meranti Properties N.V. 4. Bestuurder Stichting Administratiekantoor TwentyoneC 5. Voorzitter Beroepscommissie Arubaanse Voetbal Bond
mr. J.P. Ruiter Lid	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tax partner Grant Thornton Aruba 2. Directeur Ymert Beheer N.V., Ymert Belasting Adviseurs N.V. en Aruba Experience Publications, Trading & Hospitality Industry N.V.

²⁰ Vindplaats: www.rva.aw.

In het Reglement van Orde van de Raad²¹ is een aparte paragraaf opgenomen getiteld: 'De waarborging van de onpartijdigheid en onafhankelijkheid van de Raad', waarin de gedragsregels zijn vastgelegd hoe te handelen wanneer er sprake is van conflicterende belangen. Zo is bepaald dat een lid niet aan beraadslagingen en besluitvorming deelneemt over een aangelegenheid die hem rechtstreeks of indirect persoonlijk aangaat of waarbij hij als vertegenwoordiger is betrokken. In de notulen van de desbetreffende vergadering wordt hiervan een aantekening gemaakt. De Raad besloot eind 2019 van een verschoning tevens melding te maken in het advies. In 2023 hebben twee leden gebruik gemaakt van hun verschoningsrecht.

Daarnaast is van belang om te weten dat besluitvorming in de Raad op basis van gedegen voorbereiding en onderzoek plaatsvindt en dat de Raad immer streeft naar overeenstemming tussen de leden en consensus ten aanzien van zijn besluitvorming. De kans dat de mening van één lid prevaleert, is hiermee uitgesloten.

Vergaderingen

In 2023 is de Raad 20 keer in vergadering bijeengekomen, waarvan vijf ten kantore van de Raad. De overige vijftien vergaderingen vonden plaats in digitale vorm via een internetplatform.

Commissie versterking democratisch bestel

De Commissie versterking democratisch bestel is op 9 april 2018 bij Ministeriële Beschikking ingesteld door de minister

van Algemene Zaken, Integriteit, Overheidszorg, Innovatie en Energie en de minister van Justitie, Veiligheid en Integratie. De reeds bestaande Hoge Colleges van Staat: de Staten, de Raad van Advies en de Algemene Rekenkamer stemden hiermee in en zijn ook alle drie lid. In de praktijk is gebleken dat het noodzakelijk is om de randvoorwaarden voor de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de Hoge Colleges te versterken. Daarnaast wil de regering de deugdelijkheid van bestuur bevorderen door de instelling van nieuwe organen, zoals een Integriteitskamer, een Begrotingskamer en een Ombudsman/Kinderombudsman. De Commissie heeft in dit verband in de eerste plaats de opdracht om wetsvoorstellen en convenanten te ontwikkelen voor de verzelfstandiging en de versterking van de bestaande Hoge Colleges van Staat en ten tweede om advies uit te brengen over de instelling, onderbrenging en inrichting van nieuwe landsorganen ter waarborging van de democratische rechtsstaat. In het verslagjaar vonden geen vergaderingen van de commissie plaats waar de Raad bij betrokken is geweest.

Secretarissenoverleg

Door de secretarissen van de Algemene Rekenkamer en de Raad van Advies is een periodiek overleg ingevoerd waarbij onder meer de ervaringen van de Raad met het verzelfstandigingsproces worden gedeeld. Tevens worden onderwerpen besproken die voor beide colleges van belang zijn. Het overleg vond in 2023 drie keer plaats.

²¹ Vindplaats: www.rva.aw

Koninkrijksradenoverleg

In het verslagjaar vond geen Koninkrijksradenoverleg plaats. In januari 2023 vond wel een lunchoverleg plaats tussen een delegatie van de Raad van State en de Raad.

Overige externe contacten

Op 24 maart 2023 vond een kennismakingsgesprek plaats tussen de Gouverneur en de nieuwe voorzitter van de Raad in het bijzijn van de secretaris. Tijdens dit gesprek werd het jaarverslag 2022 aan de Gouverneur overhandigd.

In het verslagjaar hebben de voorzitter en de secretaris op 20 april een overleg gehad met de Minister-President tijdens de aanbidding van het jaarverslag 2022.

Conform artikel 5, eerste lid van de Landsverordening Ombudsman (AB 2020, 145) nam de voorzitter deel aan de beraadslagingen om te komen tot een voordracht voor de benoeming van een Ombudsman op basis van een door de Staten vastgestelde profielschets. De benoeming dient door de Staten te geschieden op een voordracht die daartoe is opgemaakt door de voorzitter

van de Raad van Advies, de voorzitter van de Algemene Rekenkamer en de president van het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en Bonaire, Sint Eustatius en Saba bevattende de namen van tenminste drie personen. Aan het einde van het verslagjaar was het sollicitatieproces nog in volle gang. Verwacht wordt dat de voordracht begin 2024 zal plaatsvinden.

Uitvoering landspakket

Bij de uitvoering van het landspakket is de Raad in het verslagjaar een aantal keer als gesprekspartner betrokken geweest. Zowel leden van de Raad als medewerkers van het Wetenschappelijk Bureau hebben verschillende bijeenkomsten gehad met onder meer onderzoeksbureaus onder andere op het

terrein van sociale zekerheid en de inrichting van de overheid. Voorts heeft een vertegenwoordiger van de Tijdelijke Werkorganisatie een uitgebreide informatieve presentatie aan de Raad gegeven over de stand van zaken met betrekking tot de uitvoering van de diverse thema's van het Landspakket.

3. Het Wetenschappelijk Bureau

Het Wetenschappelijk Bureau (WB) stond in 2023 onder leiding van de secretaris mr. A. Braamskamp en de adjunct-secretaris mw. mr. drs. A.R. Peterson. De bezetting van het WB bestond op 31 december 2023 uit: v.n.l.r. staand drs. R.J. van der Zande, beleidsmedewerker, mw. N. Alegre, interieurverzorgster, mr. D.M. Passchier, beleidsmedewerker mr. A. Braamskamp, secretaris v.n.l.r zittend: mw. mr. drs. A.R. Peterson, adjunct-secretaris, mw. J.T.A. Laclé-Thiel, office-manager en mw. mr. A.W. op de Weegh-Kort, beleidsmedewerker.

Invoering van een nieuw Organisatie- en Formatieplan voor het Wetenschappelijk Bureau

Voor het functioneren van het Wetenschappelijk Bureau (verder: WB) is de vaststelling van de personeelsformatie, zowel kwantitatief als kwalitatief, van groot belang. De Raad kent sinds 2007 een 'Organisatie- en Formatieplan' (verder: OF) voor het WB van de Raad (destijds het Secretariaat genoemd) dat werd opgesteld met ondersteuning van de afdeling personeel- en organisatie van de Raad van State. Hiermee werd voor het eerst een beschrijving gegeven van de benodigde kwaliteit en omvang van de ambtelijke ondersteuning voor de Raad van Advies.

In verband met de verdere verzelfstandiging van de Raad per 1 januari 2023 is het OF geactualiseerd teneinde het in overeenstemming te brengen met de doelstelling en bepalingen van de nieuwe Landsverordening Raad van Advies 2022.

Dit gebeurde op een zodanige wijze dat uitvoering gegeven wordt aan de beginselen van goed werkgeverschap²² en dat recht gedaan wordt aan het karakter van deze kennisorganisatie. Om de duurzame inzetbaarheid van medewerkers te stimuleren is het van belang een passend salaris en een veilige werkomgeving te bieden alsook de werk-privé balans te ondersteunen.

Duurzame inzetbaarheid betekent aandacht voor gemotiveerd en gezond werken hetgeen uiteindelijk minder ziekteverzuim en een hogere arbeidsproductiviteit oplevert. Het betekent ook een passend salaris om ongewenst verloop te voorkomen. De kwaliteit en continuïteit van de werkzaamheden van het WB zijn immers een essentiële voorwaarde voor de Raad om aan zijn taakstelling te kunnen voldoen. Het WB is een kleine wendbare organisatie waar kennis centraal staat en waar veel geïnvesteerd wordt in het trainen en begeleiden van (nieuwe) medewerkers. Investeren in *human*

²² Onder goed werkgeverschap wordt doorgaans verstaan dat de werkgever:

- zorgvuldig is;
- geen misbruik van zijn positie maakt;
- ingrijpende beslissingen motiveert;
- verwachtingen waar maakt (vertrouwensbeginsel);
- werknemers gelijk behandelt (inclusief werkgeverschap waarbij gelijkwaardigheid een diversiteit voorop staan); en
- zorgt voor een behoorlijke ongevallenverzekering.

capital is dan ook een continu en essentieel proces. Onder kennisverhogende activiteiten worden in ieder geval verstaan het deelnemen aan cursussen, het geven van onderwijs aan externen, het geven van een presentatie aan de Raad of het WB en het publiceren van een (wetenschappelijk) artikel op het werkgebied van de Raad. Deze opsomming is niet limitatief. In overleg met het management van het WB kunnen andere activiteiten als kennisverhogend worden aangemerkt en kan daaraan een waardering worden toegekend.

Opleidingen en cursussen

Gezien het zeer beperkte aanbod van relevante cursussen in het verslagjaar, heeft het personeel van het WB slechts aan een beperkt aantal cursussen deelgenomen in het verslagjaar. Vermeldingswaardig is de deelname aan de PAO-cursus sanctiemechanismen die door de Raad van Advies Curaçao werd georganiseerd.

Prestatiemanagement

Op 1 januari 2023 is het Landsbesluit prestatiebeoordeling overheidsperoneel (AB 2022 no 165) ter uitvoering van artikel 15, tweede lid van de Landsverordening Materieel Ambtenarenrecht (AB 1989 no GT 37) in werking getreden. Ter uitvoering hiervan zijn aan het begin van het jaar door de secretaris planningsgesprekken gevoerd met alle medewerkers en in oktober zijn voortgangsgesprekken gevoerd. In december 2023 heeft de beoordeling van het personeel plaatsgevonden. Met het landsbesluit wordt een praktijk van continue feedback en sturing geformaliseerd die al jaren goed gebruik is binnen het WB.

Wetgevingsoverleg

De adjunct-secretaris heeft in het verslagjaar twee keer deelgenomen aan het wetgevingsoverleg tussen de actoren binnen het wetgevingsproces: de Staten, de Raad van Advies, het Kabinet van de

Gouverneur, de ministerraad en de Directie Wetgeving en Juridische Zaken. Het wetgevingsoverleg is in 2009 ingesteld en heeft als doel de verbetering en stroomlijning van het wetgevingsproces, de verhoging van de kwaliteit van wetgeving en de verschaffing van achtergrondinformatie bij de verschillende wetsontwerpen. Het overleg staat onder voorzitterschap van de secretaris van de ministerraad die tevens de uitkomsten van het overleg terugkoppelt naar de beleidsverantwoordelijke ministers. Het WB is van mening dat er tenminste zes keer per jaar een overlegmoment moet zijn en dat een betere planning van de indiening van wetsontwerpen en adviesaanvragen noodzakelijk is.

Hoewel het overleg geenszins aan belang heeft ingeboet, moet de Raad helaas constateren dat er de afgelopen jaren weinig reële inhoud aan is gegeven. Bovendien vond in 2020 slechts tweemaal een overleg plaats, in 2021 geen enkel overleg, in 2022 driemaal een overleg en in het verslagjaar werd tweemaal overlegd. Wederom werd de Raad in het verslagjaar meerdere keren geconfronteerd met niet aangekondigde adviesverzoeken. Een deugdelijke c.q. realistische wetgevingsplanning, waarbij alle actoren tijdig betrokken worden, is niet alleen in het belang van de Raad maar van *alle* actoren in het wetgevingsproces. Alle actoren moet voldoende tijd gegund worden om de hun constitutioneel opgedragen taken op een gedegen wijze uit te kunnen voeren. Bovendien leert de ervaring dat een gedegen planning en monitoring van het *gehele* wetgevingsproces (dat aanvangt met het opstellen van een startnotitie en eindigt met het al dan niet vaststellen van het ontwerp en de afkondiging ervan in het Afkondigingsblad van Aruba) bijdraagt aan een grotere betrokkenheid van alle actoren, meer begrip voor eenieders rol in het proces en een grotere flexibiliteit indien ondanks alle planning, wetgeving urgent tot stand gebracht moet worden.

4. Advisering

Instream

In 2023 heeft de Raad 33 ontwerpen van wet- en regelgeving ter advisering aangeboden gekregen. Van het voorgaande jaar moest nog 1 ontwerp afgehandeld worden. In het verslagjaar werden geen ontwerpen geretourneerd.

De instroom van ontwerpen voor de jaren 2017 tot en met 2023 is weergegeven in Tabel 3.

Tabel 3. Overzicht instroom ontwerpen van wet- en regelgeving Raad van Advies 2017-2023

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Totaal aantal aangeboden ontwerpen	43	49	36	48	44	51	33
Nog af te handelen uit het voorafgaande jaar	3	2	3	5	6	1	1
Retour	-	-	-	-	3	-	-
Totaal te behandelen	46	51	39	53	47	52	34
Aantal afgehandeld in het lopende jaar	43	48	34	47	45	51	34
Aantal voortgezet in het volgende jaar	3	3	5	6	2	1	-

Behandeling

De in totaal 34 te behandelen ontwerpen bestonden uit 17 ontwerp-landsverordeningen, 4 ontwerp-initiatief-landsverordeningen en 13 ontwerp-landsbesluiten, houdende algemene maatregelen. Daarnaast heeft de Raad nog 2 ontwerpen op grond van de Comptabiliteitsverordening 1989 ter advisering ontvangen, waarmee het totaal aantal behandelde adviesaanvragen op 36 komt te staan.

Tabel 4. Overzicht advisering Raad van Advies 2017-2023

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ontwerp-landsverordening	23	25	20	24	16	22	17
Ontwerp-initiatief-landsverordening	2	6	6	7	1	6	4
Ontwerp-landsbesluit, h.a.m.	20	18	18	17	25	23	13
Ontwerp ex Comptabiliteitsverordening 1989	-	-	1	1	-	-	2
Advies ex art. 25 Lv. RvA 2022	-	-	1	6	-	1	-
Nota van Wijziging	-	1	1	1	-	1	-
Retour	-	1	1	4	3	-	-
Rijkswetgeving	-	-	-	1	3	1	-
Consultatieverzoek	-	-	-	-	-	1	-

Behandeltermijnen bij advisering

De aan de Raad ter advisering voorgelegde ontwerpen van regelgeving kunnen als volgt worden gecategoriseerd, waarbij de behandeltermijn staat aangegeven:

Categorie	Complexiteit	Termijn
A	Eenvoudig ontwerp	1 maand
B	Ontwerp van een gemiddelde complexiteit	2 maanden
C	Gecompliceerd ontwerp	3 maanden

De aangegeven (maximale) termijnen gelden vanaf het moment van het in behandeling nemen door de Raad (het moment waarop het ontwerp voor het eerst wordt geagendeerd voor de Raadsvergadering).

Het in behandeling nemen is afhankelijk van zowel:

- het werkaanbod van de Raad;
- de capaciteit van het Wetenschappelijk Bureau; en
- prioritering op verzoek van de regering of de Staten.

Vornoemde termijnen kunnen worden verlengd vanwege onvoorziene of anderszins buitengewone omstandigheden. Het kan voorkomen dat ten aanzien van een ontwerp een spoedbehandeling door de ministerraad wenselijk wordt geacht. Hieromtrent wordt zo nodig door de Raad met de Voorzitter der Staten en de Minister-President overlegd.

Wederom is de Raad in het verslagjaar ruim binnen de geldende adviestermijnen gebleven; de gemiddelde doorlooptijd bedroeg 24 dagen.

Dicta in 2023

Van het eindoordeel of dictum van de Raad over de ontwerp-landsverordeningen, de ontwerp-landsbesluiten, houdende algemene maatregelen en de ontwerpen op grond van de Comptabiliteitsverordening 1989 bestaan vijf varianten. Voor de ontwerp-landsverordeningen luiden die als volgt:

Dictum 1	De Raad kan zich met de doelstelling en de inhoud van het ontwerp verenigen en geeft u mitsdien in overweging het aan de Staten aan te bieden.	Het betreft hier een zogenaamd blanco advies: de Raad heeft geen bezwaren tegen het ontwerp.
Dictum 2	De Raad kan zich met de doelstelling en de inhoud van het ontwerp verenigen en geeft u in overweging het aan de Staten aan te bieden, nadat aan het vorenstaande aandacht zal zijn geschonken.	Het betreft hier een ontwerp dat geen belangrijke principiële of complexe problemen oplevert en waartegen de Raad geen bezwaren heeft.
Dictum 3	De Raad kan zich met de doelstelling en de inhoud van het ontwerp verenigen en geeft u in overweging het aan de Staten aan te bieden, nadat met het vorenstaande rekening zal zijn gehouden.	Het betreft hier een ontwerp dat enkele problemen oplevert waartegen de Raad bezwaren heeft, maar die door opvolging van het advies van de Raad kunnen worden weggenomen.
Dictum 4	De Raad kan zich (niet/weliswaar) met de doelstelling (en/doch niet) met de inhoud van het ontwerp verenigen en geeft u mitsdien in overweging het niet aan de Staten aan te bieden, dan nadat met het vorenstaande rekening zal zijn gehouden.	Het betreft hier een ontwerp dat belangrijke principiële of complexe problemen oplevert waartegen de Raad bezwaren heeft, maar die door opvolging van het advies van de Raad kunnen worden weggenomen.
Dictum 5	De Raad kan zich op grond van het bovenstaande (niet/weliswaar) met de doelstelling (en niet /doch niet) met de inhoud van het ontwerp verenigen en geeft u mitsdien in overweging het niet aan de Staten aan te bieden.	Het betreft hier een ontwerp dat belangrijke principiële of complexe problemen oplevert waartegen de Raad bezwaren heeft, die niet door opvolging van het advies van de Raad kunnen worden weggenomen.

Ontwerpen ten aanzien waarvan het vierde of vijfde dictum is gegeven, dienen opnieuw in de ministerraad aan de orde te worden gesteld (zie artikel 2, tweede lid, onderdeel d, van het Reglement van Orde van de ministerraad) (AB 1999 no. GT 26).

In sommige gevallen onthoudt de Raad zich van het geven van een eindoordeel. Het betreft in deze gevallen onvolledige, onafgeprocedeerde of anderszins onjuiste ontwerpen. In tabel 3 wordt een overzicht gepresenteerd van de door de Raad uitgegeven dicta over de periode 2018-2023.

Tabel 5. Overzicht dicta 2019-2023

DICTUM		1	2	3	4	5	ANDERSZINS*
		BLANCO	AANDACHT	REKENING	NIET DAN NADAT	NIET	
Landsverordening	2019	1	-	11	4	-	-
	2020	2	3	8	10	-	-
	2021	-	3	9	3	-	-
	2022	4	2	9	6	1	-
	2023	1	1	13	2	-	-
Initiatief- landsverordening	2019	2	1	1	-	-	1
	2020	2	-	3	1	-	-
	2021	-	-	-	1	-	-
	2022	4	1	-	1	-	-
	2023	2	-	2	-	-	-
Landsbesluit h.a.m.	2019	2	1	3	2	-	-
	2020	4	2	10	-	-	-
	2021	2	2	15	2	-	-
	2022	3	1	18	1	-	-
	2023	1	2	9	-	1	-
Comptabiliteits- verordening 1989	2019	-	-	-	-	1	-
	2020	-	-	-	-	1	-
	2021	-	-	-	1	-	-
	2022	-	-	-	-	-	-
	2023	-	2	-	-	-	-
Advies ex art. 25 Lv. RvA 2022	2019	-	-	-	-	-	1
	2020	-	-	-	-	-	6
	2021	-	-	-	-	-	-
	2022	-	1	-	-	-	-
	2023	-	-	-	-	-	-
Nota van Wijziging	2019	-	-	1	-	-	-
	2020	-	-	1	-	-	-
	2021	-	-	-	-	-	-
	2022	1	-	-	-	-	-
	2023	-	-	-	-	-	-
Rijkswetgeving	2019	1	-	-	-	-	-
	2020	-	-	-	-	-	-
	2021	-	-	-	1	-	3
	2022	-	-	1	-	-	-
	2023	-	-	-	-	-	-

* In deze kolom worden de gevallen aangegeven wanneer is afgezien van het opnemen van een standaarddictum in een advies. Hiervan is bijvoorbeeld sprake in het geval van het uitbrengen van een advies eigener beweging ex artikel 25 van de Landsverordening Raad van Advies 2022.

Overzicht van ontwerpen ten aanzien waarvan in 2023 advies is uitgebracht

In het navolgende wordt per soort regeling een overzicht gegeven van de uitgebrachte adviezen in het verslagjaar.

Ontwerp-landsverordeningen

1	Ontwerp-landsverordening houdende regels over de bescherming van de digitale veiligheid, het signaleren van terrorismedreigingen, de bestrijding van interregionale en internationale criminaliteit, het nationaal stelsel van bewaken en beveiligen, alsmede over het beheer en de organisatie van het met deze werkzaamheden belaste overheidsonderdeel (Landsverordening terrorismebestrijding, veiligheid en INTERPOL) <i>Ingekomen: 15-11-2022. Kenmerk: RvA 111-22. Advies: 1-3-2023. Dictum: 4</i>
2	Ontwerp-landsverordening houdende wijziging van de Landsverordening belasting over bedrijfsomzetten en additionele voorzieningen PPS-projecten (AB 2006 no. 83), de Landsverordening bestemmingsheffing AZV (AB 2014 no. 59) alsmede van een aantal aanverwante belastingverordeningen (Landsverordening Belastingplan 2023 - Deel II) <i>Ingekomen: 30-3-2023. Kenmerk: RvA 19-23. Advies: 10-5-2023. Dictum: 4*</i>
3	Ontwerp-landsverordening tot wijziging van de Landsverordening van 24 november 2022 (AB 2022 no. 145) tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2023 <i>Ingekomen: 16-5-2023. Kenmerk: RvA 28-23. Advies: 31-5-2023. Dictum: 3*</i>
4	Ontwerp-landsverordening houdende vervanging van de bijlage, bedoeld in artikel 1 van de Landsverordening tarief van invoerrechten (AB 2002 no. 120) (Landsverordening vereenvoudiging en modernisering invoerrechten) <i>Ingekomen: 5-6-2023. Kenmerk: RvA 33-23. Advies: 23-6-2023. Dictum: 3</i>
5	Ontwerp-landsverordening tot wijziging van de Aanbestedingsverordening in verband met de uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid van de nieuwe aanbestedingsregels <i>Ingekomen: 30-6-2023. Kenmerk: RvA 40-23. Advies: 26-7-2023. Dictum: 3</i>
6	Ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar 2024 <i>Ingekomen: 14-7-2023. Kenmerk: RvA 44-23. Advies: 2-8-2023. Dictum: 3*</i>
7	Ontwerp-landsverordening houdende wijziging van de Landsverordening Aruba Tijdelijk Financieel Toezicht (opname nieuwe begrotingsnormen) <i>Ingekomen: 19-7-2023. Kenmerk: RvA 45-23. Advies: 16-8-2023. Dictum: 3*</i>
8	Ontwerp-landsverordening, houdende bepalingen in verband met de invoering van een nieuw Wetboek van Strafvordering, alsmede tot het aanbrengen van correcties en verduidelijkingen (Invoeringsverordening Wetboek van Strafvordering) <i>Ingekomen: 15-8-2023. Kenmerk: RvA 49-23. Advies: 13-9-2023. Dictum: 3*</i>
9	Ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begroting van de Dienst Openbare Werken voor het dienstjaar 2024 <i>Ingekomen: 24-8-2023. Kenmerk: RvA 51-23. Advies: 13-9-2023. Dictum: 3*</i>
10	Ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begroting van de Raad van Advies voor het dienstjaar 2024 <i>Ingekomen: 1-9-2023. Kenmerk: RvA 56-23. Advies: 13-9-2023. Dictum: 1</i>
11	Ontwerp-landsverordening tot wijziging van de Landsverordening normering topinkomens (technische wijzigingen) <i>Ingekomen: 18-9-2023. Kenmerk: RvA 60-23. Advies: 19-10-2023. Dictum: 3</i>
12	Ontwerp-landsverordening houdende voorzieningen ten behoeve van de overdracht van de drie rioolwaterzuiveringsinstallaties van het Land te Bubali, Parkietenbos en Zeewijk, de rioolstelsels van het Land, de vuilverbrandingsinstallatie te Parkietenbos, alsmede alle daarmee samenhangende toebehoren, aan de naamloze vennootschap Aruba Wastewater Sustainable Solutions N.V. (Landsverordening overdracht rioolnetwerk en vuilverbrandingsinstallatie) <i>Ingekomen: 18-9-2023. Kenmerk: RvA 61-23. Advies: 25-10-2023. Dictum: 4</i>
13	Ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begroting van het Tourism Product Enhancement Fund voor het dienstjaar 2024 <i>Ingekomen: 17-10-2023. Kenmerk: RvA 68-23. Advies: 2-11-2023. Dictum: 3*</i>
14	Ontwerp-landsverordening tot wijziging van de Landsverordening van 30 november 2022 tot vaststelling van de begroting van de Raad van Advies voor het dienstjaar 2023 <i>Ingekomen: 1-11-2023. Kenmerk: RvA 70-23. Advies: 2-11-2023. Dictum: 2</i>
15	Ontwerp-landsverordening tot wijziging van de Landsverordening van 29 september 2023 (AB 2023 no. 44) tot wijziging van de Landsverordening van 24 november 2022 (AB 2022 no. 145) tot vaststelling van de begrotingen van de ministeries van het Land voor het dienstjaar

	2023, de Landsverordening van 30 november 2022 (AB 2022 no. 149) tot vaststelling van de begroting van de Staten van Aruba voor het dienstjaar 2023 en de Landsverordening van 30 november 2022 (AB 2022 no. 147) tot vaststelling van de begroting van de Raad van Advies voor het dienstjaar 2023 <i>Ingekomen: 9-11-2023. Kenmerk: RvA 72-23. Advies: 22-11-2023. Dictum: 3*</i>
16	Ontwerp-landsverordening tot wijziging van de Kiesverordening ter waarborging van de persoonlijke levenssfeer van kiezers en ter bevordering van een efficiënt verloop van de verkiezingen <i>Ingekomen: 9-11-2023. Kenmerk: RvA 73-23. Advies: 6-12-2023. Dictum: 3*</i>
17	Ontwerp-landsverordening tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek van Aruba in verband met het aanbrengen van een aantal wijzigingen die verband houden met de optimalisering van de werkzaamheden van de huurcommissie <i>Ingekomen: 20-11-2023. Kenmerk: RvA 75-23. Advies: 27-11-2023. Dictum: 3</i>

Ontwerp-initiatieflandsverordeningen

1	Initiatief ontwerp-landsverordening houdende wijziging van het Burgerlijk Wetboek van Aruba en een aantal landsverordeningen in verband met de openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht (Landsverordening openstelling huwelijk) <i>Ingekomen: 3-1-2023. Kenmerk: RvA 01-23. Advies: 15-2-2023. Dictum: 3*</i>
2	Initiatief ontwerp-landsverordening tot wijziging van de Landsverordening tijdelijke verlaging voorzieningen leden der Staten (AB 2020 no. 86) <i>Ingekomen: 1-2-2023. Kenmerk: RvA 06-23. Advies: 15-2-2023. Dictum: 3*</i>
3	Initiatief ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begroting van de Algemene Rekenkamer voor het dienstjaar 2024 <i>Ingekomen: 29-9-2023. Kenmerk: RvA 64-23. Advies: 12-10-2023. Dictum: 1*</i>
4	Initiatief ontwerp-landsverordening tot vaststelling van de begroting van de Staten voor het dienstjaar 2024 <i>Ingekomen: 29-9-2023. Kenmerk: RvA 65-23. Advies: 12-10-2023. Dictum: 1*</i>

Ontwerp-landsbesluiten, houdende algemene maatregelen

1	Ontwerp-landsbesluit, houdende algemene maatregelen, ter aanpassing van de pensioenbedragen in de artikelen 7, eerste en tweede lid, van de Landsverordening algemene ouderdomsverzekering, 11, eerste en derde lid, en 12, eerste, tweede en derde lid, van de Landsverordening algemene weduwen- en wezenverzekering (aanpassing pensioenbedragen) <i>Ingekomen: 15-2-2023. Kenmerk: RvA 08-23. Advies: 7-3-2023. Dictum: 3*</i>
2	Ontwerp-landsbesluit, houdende algemene maatregelen, ter uitvoering van de artikelen 13a en 22 van de Landsverordening algemene ziektekostenverzekering (AB 1992 no. 18) (Landsbesluit logopedische hulp) <i>Ingekomen: 5-4-2023. Kenmerk: RvA 22-23. Advies: 26-4-2023. Dictum: 3*</i>
3	Ontwerp-landsbesluit, houdende algemene maatregelen, houdende wijziging van het Landsbesluit verpakte geneesmiddelen (AB 1990 no. GT 48) (Landsbesluit optimalisering geneesmiddelenvoorziening) <i>Ingekomen: 5-4-2023. Kenmerk: RvA 23-23. Advies: 31-5-2023. Dictum: 3</i>
4	Ontwerp-landsbesluit, houdende algemene maatregelen, houdende voorschriften voor luchtvaartterreinen (Landsbesluit luchtvaartterreinen 2023) <i>Ingekomen: 1-6-2023. Kenmerk: RvA 32-23. Advies: 20-6-2023. Dictum: 3*</i>
5	Ontwerp-landsbesluit, houdende algemene maatregelen, tot wijziging van het Landsbesluit dagscholen v.w.o., h.a.v.o. m.a.v.o en het Landsbesluit examens v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o. (modernisering vakken) <i>Ingekomen: 5-6-2023. Kenmerk: RvA 34-23. Advies: 27-6-2023. Dictum: 3*</i>
6	Ontwerp-landsbesluit, houdende algemene maatregelen, houdende regels met betrekking tot de te volgen procedures bij de toepassing van de last onder dwangsom en de bestuurlijke boete ter zake van overtreding van de voorschriften met betrekking tot de verplichte registratie van uiteindelijk belanghebbenden (Landsbesluit bestuurlijke handhaving verplichte registratie uiteindelijk belanghebbenden) <i>Ingekomen: 5-6-2023. Kenmerk: RvA 35-23. Advies: 10-7-2023. Dictum: 2*</i>
7	Ontwerp-landsbesluit, houdende algemene maatregelen, houdende regels over de normering van de bezoldiging van topfunctionarissen zonder dienstbetrekking voor de eerste twaalf maanden van de functieervulling en over de te volgen procedures bij de oplegging van een last onder dwangsom en de grondslagen voor de vaststelling van de hoogte hiervan (Landsbesluit normering topinkomens) <i>Ingekomen: 5-6-2023. Kenmerk: RvA 36-23. Advies: 6-7-2023. Dictum: 3</i>

8	Ontwerp-landsbesluit, houdende algemene maatregelen, regelende de uitgifte zilveren vijf florin munt ter gelegenheid van 100 jaar luchtvaart in Aruba (Landsbesluit uitgifte herdenkingsmunt 100 jaar luchtvaart Aruba) <i>Ingekomen: 6-7-2023. Kenmerk: RvA 41-23. Advies: 19-7-2023. Dictum: 1*</i>
9	Ontwerp-landsbesluit, houdende algemene maatregelen, houdende tot wijziging van het Landsbesluit bijzondere ambtelijke pensioengrondslag (correctie pensioengrondslag deurwaarders) <i>Ingekomen: 11-7-2023. Kenmerk: RvA 43-23. Advies: 16-8-2023. Dictum: 3*</i>
10	Ontwerp-landsbesluit, houdende algemene maatregelen, houdende verruiming van de invulplicht van de ED-kaart tot de passagiers die in Aruba rechtmatig verblijf hebben <i>Ingekomen: 1-8-2023. Kenmerk: RvA 47-23. Advies: 13-9-2023. Dictum: 5</i>
11	Ontwerp-landsbesluit, houdende algemene maatregelen, houdende de vaststelling van de omzetzempels, bedoeld in artikel 3.1, eerste lid, onderdeel a, van de Mededingingsverordening, en de aanwijzing van gegevens die op grond van artikel 3.2, eerste lid, van de Mededingingsverordening bij de melding van een concentratie moeten worden verstrekt (Besluit omzetzempels concentratietoezicht en gegevensverstrekking) <i>Ingekomen: 6-10-2023. Kenmerk: RvA 67-23. Advies: 19-10-2023. Dictum: 3*</i>
12	Ontwerp-landsbesluit, houdende algemene maatregelen, houdende de vaststelling van regels omtrent de inhoud van het verslag en de aanwijzing van degenen aan wie het verslag wordt toegezonden dan wel aan wie afschrift moet worden verstrekt, bedoeld in artikel 5.2, tweede lid, van de Mededingingsverordening (Besluit schriftelijk verslag binnentreden of doorzoeking) <i>Ingekomen: 18-10-2023. Kenmerk: RvA 69-23. Advies: 8-11-2023. Dictum: 3</i>
13	Ontwerp-landsbesluit, houdende algemene maatregelen, tot aanvulling van Bijlage I van het Interim-landsbesluit prioritaire sanctieregimes (AB 2019 no. 47) betreffende de vermeldingen voor Haïti en Moldavië <i>Ingekomen: 9-11-2023. Kenmerk: RvA 71-23. Advies: 21-11-2023. Dictum: 2*</i>

Ontwerpen op grond van de Comptabiliteitsverordening 1989

1	Ontwerp-landsbesluit, ter uitvoering van artikel 28, tweede en derde lid van de Comptabiliteitsverordening 1989 inzake het schenken van een specialistisch voertuig aan de stichting Fundacion Anti Droga Aruba <i>Ingekomen: 20-3-2023. Kenmerk: RvA 12-23. Advies: 5-4-2023. Dictum: 2</i>
2	Ontwerp-landsbesluit, ter uitvoering van artikel 28, tweede en derde lid van de Comptabiliteitsverordening 1989 inzake het schenken van twee specialistische voertuigen aan het Land Curaçao voor het gebruik in de justitiële keten <i>Ingekomen: 20-3-2023. Kenmerk: RvA 13-23. Advies: 5-4-2023. Dictum: 2</i>

*De met * aangegeven adviezen waren ten tijde van de afronding van dit jaarverslag inmiddels openbaar en zijn derhalve ook gepubliceerd op de website www.rva.aw.*

Enkele cijfers van 2023

Hieronder zijn enkele kengetallen op een rijtje gezet.

Raad van Advies

Samenstelling: voorzitter, 4 leden

Personeel: 7 medewerkers

Uitgaven:

Begroting 2023:	Afl. 1.833.200
Realisatie 2023:	Afl. 1.442.333
Realisatie 2022:	Afl. 1.219.769

Advisering

Ingekomen adviesaanvragen:	35
Afgehandelde adviezen:	36
Geretourneerde adviezen:	0
Overloop naar 2024:	0
Gemiddelde doorlooptijd:	24 dagen
- Ontwerpen categorie A:	13 dagen
- Ontwerpen categorie B:	23 dagen
- Ontwerpen categorie C:	35 dagen

Samenstelling Raad van Advies 1986 - 2023

Voorzitters

F.J. Tromp	1986-1994
E. Arends	1988-1996
T. Leest	1993-1999
A.W. Engelbrecht	2000-2001
mr. A.L. Nicolaas	2000-2009
mr. A.J. Swaen	2007-2014
mr. F.M. de los Santos Goedgefrag	2013-2021
mr. D.G. Kock	2023-

Secretarissen

mr. N.E. Henriquez	1986-1991
mw. mr. A.J. Marval	1991-2003
mw. mr. dr. H.A. van der Wal BA	2004-2018
mr. A. Braamskamp	2018-

Overige leden

F.D. Figaroa	1986-1993
I.O. Marugg	1986-1988
F.J. Eman	1986-1988
mr. C.G. Maduro	1986-1993
A. Werleman	1989-1994
H.F. Henriquez	1993-2000
mr. A.J. Muyale	1994-2006
ing. A.C. Yarzagaray	1994-2008
F. Wernet	1996-1997
J.U. Maduro	1997-2004
O.B. Arends	2000
mr. E.D.C. Fowler	2002-2008
mr. J.R. Tchong	2004-2011
mr. J.S. Kuiperdal	2008-2012
M.M. Loefstok	2008-2013
mr. C.R. Foy	2009-2013
drs. C. Timmer	2011-
mr. D.G. Kock	2012-2022
drs. M.M. Agunbero	2013-
mr. M.G.M. Schwengle	2014-2017
mr. E.H.J. Martis	2017-
mr. J.P. Ruiter	2021-

Colofon

Samenstelling en vormgeving: Wetenschappelijk Bureau Raad van Advies

Fotografie: Artmando Multimedia

Contactgegevens

L.G. Smith Boulevard 8, Oranjestad, Aruba
Tel. +297 5833972
Fax +297 5834012
E-mail: info@rva.aw
Website: www.rva.aw

Dit jaarverslag is ook gepubliceerd op
www.rva.aw

RAAD
VAN ADVIES

